

Onderzoek naar de mogelijkheden van het bibliotheekwerk in Beemster

Registratienummer: 1174889

Anleiding van het onderzoek naar het bibliotheekwerk in Beemster

De gemeente Beemster heeft één bibliotheekvestiging in Middenbeemster die deel uitmaakt van Bibliotheek Waterland. De bibliotheek is een laagdrempelige basisvoorziening die sterk in de lokale gemeenschap is geworteld. Echter, al meerdere jaren staat het bibliotheekwerk in Beemster in de huidige vorm ter discussie. Hierbij gaat het met name om de hoogte van de subsidie die aan Bibliotheek Waterland, de huidige bibliotheekleverancier, wordt verstrekt.

In het collegeprogramma 'Met hoofd en hart voor Beemster' heeft het college zich uitgesproken voor het behoud van bibliotheekwerk in Beemster. Vanwege de beperkte financiële middelen is het echter de vraag in welke vorm dit moet zijn. Het college streeft naar een beperking van de financiële middelen en wil dit doen door meerdere mogelijkheden met betrekking tot het bibliotheekwerk te onderzoeken. Ook de gemeenteraad wenst een onderzoek naar de mogelijkheden van het bibliotheekwerk in Beemster. Tijdens de begrotingsbehandeling (11 november 2014) is uitgesproken dat het bibliotheekwerk in afgeslankte vorm verder moet. Er moet na 2015 € 25.000,- op het bibliotheekwerk worden bezuinigd.

Context

In relatie tot het onderzoek naar de toekomst van het bibliotheekwerk in Beemster is een aantal zaken van invloed op de mogelijke uitkomsten en de besluiten die kunnen worden genomen.

Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob)

Op 1 januari 2015 is de Wet stelsel openbare bibliotheken (Wsob) in werking getreden. De wet definieert onder meer de functies van de bibliotheek; de bibliotheek is meer dan alleen een ontmoetingsplaats waar scholieren studeren, buurtbewoners elkaar ontmoeten en debatten en cursussen worden georganiseerd. De wet legt de functies vast als maatschappelijke taak en definieert de publieke waarden van de openbare bibliotheek. De vijf functies van de bibliotheek gelden op organisatieniveau en niet op vestigingsniveau:

- 1) Beschikbaar stellen van kennis en informatie
- 2) Bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie
- 3) Bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur
- 4) Organiseren van ontmoeting en debat
- 5) Kennismaken met kunst en cultuur

In het kader van dit onderzoek is een aantal punten uit de nieuwe wet van belang. De drie overheden (Rijk, provincie en gemeente) zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het bibliotheeknetwerk. Het doel van de wet is om de samenhang in het stelsel van openbare bibliotheken te versterken. De wet regelt onder meer dat burgers altijd toegang tot een bibliotheek houden. Dit betekent dat als een gemeente besluit de vestiging te sluiten, hierover het gesprek met naburige gemeenten moet worden aangegaan om de toegang tot het bibliotheekwerk voor de inwoners mogelijk te houden. Hieraan zijn kosten verbonden; hiervan wordt de hoogte bepaald door de overeenstemming die beide gemeenten bereiken.

De verantwoordelijkheid voor de lokale bibliotheek blijft bij de gemeente. Deze krijgt echter een grote vrijheid om zelf te bepalen op welke wijze de lokale bibliotheekfuncties worden uitgevoerd. Een bibliotheek moet aan een aantal verplichtingen voldoen (en gecertificeerd zijn) om deel te nemen aan het landelijke netwerk, waaronder aansluiting op de digitale infrastructuur en de ondersteuning van het onderwijs. Niet alle aanbieders van bibliotheekwerk kunnen aan deze verplichtingen voldoen en zodoende zijn ook niet alle aanbieders aangesloten op de landelijke infrastructuur.

De landelijke infrastructuur bevat onder meer de digitale bibliotheek en het verzorgen van de e-books. Verwachting voor de langere termijn is een afname van het fysiek gebruik en een

groeïend digitaal gebruik van boeken. De Wsob regelt structureel de aanwezigheid van de openbare bibliotheken in het digitale domein. Alle leden van een basisbibliotheek (zoals Bibliotheek Waterland) hebben toegang tot de digitale bibliotheek. De Koninklijke Bibliotheek wordt verantwoordelijk voor de digitale bibliotheek en de aanschaf van onder meer e-books.

Ook kan het college van burgemeester en wethouders besluiten om voor de jeugd (onder de achttien) contributie in te stellen. Tot nu toe was de toegang voor de jeugdleden gratis en dat maakt de bibliotheek een laagdrempelige instelling. Wanneer wordt besloten om een contributie in te stellen, bedraagt de contributie of andere geldelijke bijdrage ten hoogste de helft van de contributie of geldelijke bijdrage die wordt geheven van personen die achttien jaar of ouder zijn. Het instellen van jeugdcontributie kan alleen als alle gemeenten van de regionale bibliotheek hiermee instemmen; differentiatie over gemeenten is binnen de basisbibliotheek niet mogelijk.

Samengevat kunnen voor Beemster de volgende conclusies worden getrokken:

- Gemeente is verplicht om de inwoners toegang tot bibliotheekwerk te bieden.
- In welke vorm staat vrij, maar de keuze kan wel gevolgen hebben voor de mogelijkheid gebruik te kunnen maken van de landelijke (digitale) infrastructuur.
- Jeugdcontributie heffen voor Beemsterlingen is niet mogelijk, aangezien tarieven regionaal worden vastgesteld en de andere gemeenten deze contributie niet willen invoeren. N.B. Dit geldt overigens ook voor gedifferentieerde tarieven voor Beemster voor volwassen leden.

Meerdere aanbieders op de markt

Sinds enkele jaren zijn er ook commerciële partijen die bibliotheekwerk in gemeenten kunnen verzorgen, namelijk Karmac en Questum. Voor de commerciële partijen staat onderstaand een scenario uitgewerkt. Commerciële aanbieders offeren bibliotheekwerk vaak goedkoper dan de basisbibliotheek. Het is vooral van belang om te weten dat commerciële aanbieders niet altijd kunnen voldoen aan alle verplichtingen die in de Wsob worden gesteld en daardoor ook geen volledig onderdeel vormen van de landelijke (digitale) structuur. Dit is een keuze die een gemeente kan maken.

Veranderingen in het sociale domein

Sinds 1 januari 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor de jeugdzorg, de uitvoering van de nieuwe Wet maatschappelijke ontwikkeling en de participatiewet. Hierbij staat centraal om inwoners zo lang mogelijk zelfstandig in de maatschappij te laten participeren. Bij de jeugd staat ontwikkeling en opvoeding voorop. Het bibliotheekwerk draagt hier in belangrijke mate aan bij, aangezien het de ontwikkeling van het kind stimuleert door onder meer leesbevordering en informatiewijsheid. De scholen in Beemster nemen momenteel ook diensten van Bibliotheek Waterland af om de ontwikkeling van het kind te stimuleren.

In Nederland hebben circa 1.1 miljoen mensen problemen met lezen en schrijven. Het Rijk heeft hierop beleid tegen laaggeletterdheid gemaakt. Bibliotheken vervullen hierin een belangrijke rol, onder meer door programma's gericht op mediawijsheid, taalontwikkeling en door projecten als het NL Plein¹. Daarnaast fungeert de bibliotheek als ontmoetingsplek voor de inwoners van Beemster. Hiermee vervult de bibliotheek een belangrijke functie voor de ouderen in Beemster en is het een middel dat kan worden ingezet in de bestrijding van eenzaamheid onder de Beemster inwoners. De bibliotheek is zeker in de huidige tijd dus een belangrijke speler in het sociale domein geworden.

Onderwijs en educatie

Op verzoek van de gemeenteraad is in het onderzoek ook een scenario opgenomen waarin de bibliotheek wordt ondergebracht op scholen. Hierbij is aangegeven dat scholen in hogere mate financieel aan de bibliotheek zouden moeten bijdragen. Tot voor enkele jaren kregen basisscholen geoormerkt geld voor cultuureducatie (de oude Londo-gelden van € 10,90 per leerling). Deze gelden zijn echter niet meer geoormerkt en worden uitgekeerd aan de schoolbesturen. Hierdoor komen deze gelden nauwelijks nog ten goede aan cultuureducatie.

¹ Het NL Plein bevat materialen gericht op het beter Nederlands leren lezen, schrijven en spreken.

Daarnaast heeft de provincie de afgelopen jaren bezuinigd op zowel de gelden voor cultuureducatie als bibliotheekwerk. De middelen om vanuit scholen een hogere financiële bijdrage aan bijvoorbeeld het bibliotheekwerk te leveren, zijn hierdoor beperkt aangezien ook scholen zelf over minder financiële middelen beschikken.

Bibliotheek Waterland

Gemeente Beemster had tot 2006 een zelfstandige stichting, directievoering en backoffice via de Provinciale Bibliotheek Centrale. Sinds 2007 is de bibliotheek in Beemster onderdeel van basisbibliotheek Waterland en verloopt ook de directievoering en backoffice via de basisbibliotheek. De basisbibliotheekvorming kwam voort uit afspraken tussen Rijk, provincie, gemeente en VOB (Vereniging van Openbare Bibliotheken; de branchevereniging), en had tot doel een efficiëncyslag te maken aangezien organisatietaken voor meerdere gemeenten gezamenlijk konden worden uitgevoerd. Provincies bezuinigden op bibliotheekwerk en dit werd deels gecompenseerd door een extra uitkering in het gemeentefonds.

Bibliotheek in cijfers (peiljaar 2014)

- 2.228 Beemster bibliotheekleden
- 1.633 leden maken gebruik van de vestiging in Beemster
- 41,6 % van de huishoudens in Beemster heeft een bibliotheekabonnement
- Circa 55 % is jeugdlid
- 46 boekstartleden
- 21.038 bezoekers per jaar in de vestiging in Middenbeemster
- 42.851 uitleningen en verlengingen
- 3.967 uitleningen van cd's en dvd's in de vestiging in Beemster (circa 10% van het totaal)

- 31 openingsuren per week, waarvan 14 uur zelfservice met vrijwilligers²
- Vestiging in Middenbeemster 5 dagen per week geopend

- Subsidie 2015: € 148.008,-. Ter vergelijking: de subsidie was in 2014 € 152.242,-.

Ook kan het cijfermateriaal van Bibliotheek Waterland worden vergeleken met cijfers van andere gemeenten (peiljaar: 2013). Dit leidt tot de volgende conclusies:

- Binnen provincie Noord-Holland werkt Bibliotheek Waterland met het laagste bedrag per inwoner
- Binnen Bibliotheek Waterland betaalt Beemster de laagste vergoeding per inwoner
- Beemster betaalt circa 66 % van het landelijk gemiddelde bedrag (€ 26,10) per gemeente per inwoner voor bibliotheekwerk en circa 54 % van de landelijk gemiddelde bijdrage per gebruiker (€ 113,63)
- Volwassen leden betalen € 44,- per lidmaatschap, dat is 70 % meer dan in 2006
- De verhouding tussen subsidie/eigen inkomsten is gemiddeld 80/20. Bij Bibliotheek Waterland is dit 75/25

Producten en diensten

Bibliotheek Waterland biedt momenteel in Beemster de volgende bibliotheekdiensten aan:

- Een uitgebreide collectie informatiedragers (boeken, e-books, cd's e.d.)
- Aansluiting op het landelijke netwerk en daardoor de mogelijkheid ook van de collectie van de andere vestigingen gebruik te kunnen maken en om gebruik te kunnen maken van de landelijke digitale mogelijkheden (e-books, zoekfuncties e.d.)
- Een grootlettercollectie in Zuiderhof te Zuidoostbeemster³
- Het project Boekstart; een project om baby's al met lezen, taalontwikkeling en de bibliotheek vertrouwd te maken⁴

² Ter vergelijking: in 2006 was de bibliotheek 14 uur per week open

³ Tot 2011 werd deze collectie apart gefinancierd door de gemeente, maar inmiddels is deze collectie opgenomen in de bestaande subsidie aan de bibliotheek. Dit heeft geleid tot een bezuiniging op gemeentefinanciën van € 1.500,- per jaar.

⁴ Dit project wordt gefinancierd door het Rijk en alleen gecertificeerde bibliotheken kunnen aan het project deelnemen.

- De vestiging in Middenbeemster werkt met een inleverbus (waardoor bibliotheekleden ook buiten openingstijden boeken kunnen inleveren) en zelfservice uren (uren waarin de professionele ondersteuning van medewerkers beperkt is en meer van de leden zelf wordt verwacht)
- Nauwe samenwerking met het Centrum voor Jeugd en Gezin voor wat betreft de ontwikkeling van het kind
- Bibliotheek Waterland is een actieve participant in de Brede School Beemster
- Bibliotheek Waterland biedt op de scholen in Beemster een educatiepakket aan voor onder meer mediawijsheid. Onder andere OBS De Blauwe Morgenster bezoekt de bibliotheekvestiging in Middenbeemster actief
- De meeste leerlingen van het voortgezet onderwijs maken via de PSG gebruik van de bibliotheekvestiging in Purmerend
- Bibliotheek Waterland vervult één van de trekkersrollen van de themagroep cultuur van het maatschappelijk beleidskader Beemster en werkt daardoor nauw samen met alle culturele partijen in Beemster

Met educatie samenhangend, is het interessant om te melden dat binnen het culturele veld van Beemster een nauwe samenwerking tussen de bibliotheek, Stichting Beemster werelderfgoed en het Historisch Genootschap is ontstaan. Niet alleen worden lezingen georganiseerd over het werelderfgoed, tevens wordt de mogelijkheid tot de oprichting van een Historisch Informatie Punt in het bibliotheekgebouw onderzocht. Een historisch informatiepunt bevat informatie over de streekgeschiedenis en steekt vooral in op het vergroten van de lokale geschiedenis en identiteit onder de inwoners van de betreffende gemeente.

Uitwerking van de mogelijke scenario's

Het is duidelijk dat er na 2015 € 25.000,- op de subsidie bibliotheekwerk moet worden bezuinigd. Hierbij heeft de gemeenteraad aangegeven dat het niet vanzelfsprekend is dat Bibliotheek Waterland het bibliotheekwerk in Beemster blijft verzorgen, maar dat ook moet worden gekeken naar bijvoorbeeld de mogelijkheden die commerciële aanbieders hebben. Bij de fracties is geïnventariseerd wat zij in ieder geval in het voorstel meegenomen dan wel onderzocht zien. Onderstaand volgt hiervan een overzicht:

- De verplichtingen die voortvloeien uit de nieuwe Wet stelsel openbare bibliotheken (zie bovenstaand)
- Een kostenvergelijking ten opzichte van kwaliteit
- Leeskwaliteit en leesplezier
- Aantrekken van meer betalende leden en scholen een vergoeding laten betalen
- Mogelijkheden van de huisvesting onderzoeken
- Bibliotheekwerk met name op de jeugd gericht. Samenwerking met de scholen
- Aanbesteding van het bibliotheekwerk in plaats van subsidiëring
- Boekenkastfuncties (particulieren en vrijwilligers in Beemster)

Naar aanleiding van bovengenoemde punten en suggesties die eerder in de gemeenteraad aan bod zijn gekomen, is besloten om scenario's bij de volgende thema's uit te werken:

1. Bibliotheekwerk in Beemster in de huidige vorm behouden, maar onderzoeken of het goedkoper kan worden aangeboden
2. Bezuiniging op het bibliotheekwerk wordt gezocht in de locatie
3. Het bibliotheekwerk wordt belegd bij andere, commerciële aanbieders van bibliotheekwerk

N.B. Bij de scenario's waarbij een hoog bedrag wordt bezuinigd op het bibliotheekwerk of bij de scenario's waarbij de subsidierelatie met Bibliotheek Waterland wordt opgezegd, dient rekening te worden gehouden met de redelijke termijn zoals deze in de Algemene wet bestuursrecht (Awb) staat opgenomen. De gesubsidieerde partij dient voldoende tijd te krijgen om te kunnen handelen naar aanleiding van de veranderde financiële situatie.

Scenario 1: Bibliotheekwerk in Beemster in de huidige vorm behouden, maar onderzoeken of het goedkoper kan worden aangeboden

Scenario 1a: Bibliotheek Waterland blijft aanbieder, maar er dient € 25.000,- op de subsidie te worden bezuinigd

Bij dit scenario is het uitgangspunt dat Beemster deel blijft uitmaken van Bibliotheek Waterland en dus ook naar rato blijft bijdragen aan de gemeenschappelijke kosten van de basisbibliotheek. Dit betekent dat bezuinigingen moeten worden gerealiseerd in de frontoffice en/ of de locatie van de bibliotheek. Doordat Beemster deel blijft uitmaken van de gezamenlijke backoffice, hebben inwoners en scholen toegang tot het aanbod en de programmering, en zijn leden ook aangesloten op het landelijke digitale netwerk.

Om de bezuiniging van € 25.000,- te realiseren, wordt er flink ingegrepen op de dienstverlening. Dit zal zich uiten in een beperkte openstelling van de vestiging in Middenbeemster, het komen te vervallen van een leestafelvoorziening en ook de grootlettercollectie in Zuiderhof verdwijnt. Onderstaand staat een opsomming opgenomen wat welke ingreep voor bezuiniging teweegbrengt.

In dit overzicht is ook de besparing door het nieuwe huurtarief van het bibliotheekgebouw (naar aanleiding van het accommodatiebeleid en de tarievennota) opgenomen. Op basis van de regeling dat de huur 10% van de WOZ-waarde van het gebouw bedraagt, is geconcludeerd dat de huur voor de bibliotheek kan worden verlaagd met € 5.727,-⁵. Aangezien de gemeente de huur subsidieert, is deze huurverlaging in de bezuiniging opgenomen.

<u>Maatregelen:</u>	<u>Bezuiniging</u>
Openingsdagen terug naar drie weekdays (max. 21 uur open)	€ 8.400,-
Lagere huur n.a.v. tarievennota	€ 5.727,-
Geen collectie kranten en tijdschriften (leestafel)	€ 3.000,-
Geen koffieapparaat	€ 500,-
Geen print/kopieer faciliteit	€ 650,-
Geen wisselcollectie cd/dvd	€ 2.500,-
Geen collectie voor Zuiderhof	€ 1.500,-
Collectiebudget inkrimpen	€ 2.000,-
Totaal	€ 24.277,-

Daarnaast bestaat ook de mogelijkheid dat Bibliotheek Waterland een kleine vergoeding voor het gebruik van de faciliteiten gaat vragen, maar dit zal niet leiden tot een grote inkomstenverhoging. De drie openingsdagen vormen een combinatie tussen zelfservice en de inzet van een medewerker met vrijwilligers. Het is niet mogelijk om meer vrijwilligers in te zetten in plaats van de betaalde kracht, aangezien dan sprake zal zijn van de verdringing van werk. Bovendien hebben de vrijwilligers van de bibliotheek in Beemster aangegeven ondersteund te willen worden door een betaalde kracht in verband met de aard van de werkzaamheden.

De inkrimping van het budget waarover wordt gesproken, betekent dat er minder nieuwe boeken worden aangeschaft en de collectie in Beemster kleiner wordt. Daarnaast wordt gesproken over het opheffen van de leestafel en andere faciliteiten. Uit voorbeelden van bibliotheken waar dit is doorgevoerd, is gebleken dat het beperken van de faciliteiten heeft geleid tot opzeggingen van abonnementen en ontevreden klanten. Dit betekent ook minder inkomsten voor de bibliotheek.

De gevraagde bezuiniging wordt in dit scenario nog niet volledig gerealiseerd, maar meer bezuinigingen op de frontoffice zijn zonder verdergaande maatregelen met betrekking tot het pand niet mogelijk (scenario's 2a t/m 2d). Inwoners uit Beemster kunnen in dit scenario blijvend gebruik maken van alle mogelijkheden die de basisbibliotheek en de landelijke infrastructuur biedt

⁵ WOZ-waarde (incl. OZB) is € 261.146,-. 10 % huur = € 26.114,-. De huur bedroeg in 2015 € 31.841,- (gebaseerd op een percentage van de stichtingskosten van het gebouw). Door de nieuwe huursystematiek betekent dit een huurverlaging van € 5.727,-. Hierbij geldt dat het alleen de WOZ-waarde van het bibliotheekgedeelte van het gebouw betreft. Dit betekent dat wanneer wordt gekeken naar de huurbesparing inclusief C/JG, de besparing groter zal zijn.

en er wordt voldaan aan de bepalingen zoals die in de Wsob staan opgenomen. De voorgestelde maatregelen zullen met name ten koste gaan van de toegankelijkheid, de sociale cohesie en de dienstverlening aan ouderen.

In dit scenario blijft de vestiging beperkt open, maar is het risico groot dat de inkomsten van de bibliotheek zullen afnemen aangezien leden hun abonnement opzeggen door het beperkte aanbod. Dit is financieel gezien niet verwerkt in het scenario. Stel dat 15% van de (volwassen) leden hun lidmaatschap opzegt, dan leidt dit tot een verminderde inkomstenbron van € 14.696,-.

Scenario 1b: Beemster krijgt weer een vrijwilligersbibliotheek

Voor de fusie tot Bibliotheek Waterland was er in Beemster een goed functionerende vrijwilligersbibliotheek (met overigens ook betaalde krachten in dienst) en ook bij de basisbibliotheek zijn vrijwilligers in Beemster een belangrijke rol blijven vervullen. Het teruggaan naar een vrijwilligersbibliotheek heeft zowel voor de vrijwilligers, het niveau van de dienstverlening als voor de financiën ingrijpende gevolgen. Een vrijwilligersbibliotheek is kwetsbaar, aangezien de dienstverlening en de toekomstbestendigheid afhankelijk is van de welwillendheid, inzet en kennis van de vrijwilligers.

Met een vrijwilligersbibliotheek voldoet de gemeente aan de wettelijke verplichting om de inwoners toegang tot bibliotheekwerk te bieden. Echter, een vrijwilligersbibliotheek kan niet voldoen aan andere verplichtingen zoals in de Wsob staan opgenomen (is niet gecertificeerd) en is zodoende ook niet aangesloten op de landelijke, digitale infrastructuur. Dit betekent dat leden van de vrijwilligersbibliotheek alleen over de faciliteiten van de vestiging in Beemster kunnen beschikken en niet over de geboden regionale en landelijke diensten.

Daarnaast geldt dat de complete inventaris van de bibliotheek in Beemster eigendom is van Bibliotheek Waterland.⁶ Het opzetten van een vrijwilligersbibliotheek en bijbehorende collectie vraagt om grote investeringen. Niet alleen dient meubilair te worden aangeschaft, tevens moet worden geïnvesteerd in een digitaal lenerssysteem (software voor uitleningen e.d.) en het opbouwen van een collectie. Daarnaast moeten nieuwe contracten voor wat betreft de schoonmaak van het gebouw e.d. worden afgesloten en blijft de huur van het gebouw in stand.

Het risico schuilt er bovendien in dat de Beemster leden zich officieel moeten uitschrijven bij Bibliotheek Waterland en een eigen abonnement bij de vrijwilligersbibliotheek moeten nemen. Het ligt in de lijn der verwachting dat een groot aantal leden zal besluiten niet opnieuw een abonnement af te sluiten, waardoor de inkomsten voor de vrijwilligersbibliotheek beperkt zullen zijn. Ook moet rekening worden gehouden met een aantal juridische aspecten, zoals het voldoen van de eisen met betrekking tot leenrecht.⁷

Daarnaast moeten andere zaken worden overwogen, zoals de relatie van de vrijwilligersbibliotheek met het onderwijs. Een vrijwilligersbibliotheek kan niet voorzien in landelijke programma's zoals mediawijsheid. Bovendien geldt dat wanneer de samenwerking met het onderwijs wel wordt opgezocht, er moet worden geïnvesteerd in een collectie jeugdboeken. Hetzelfde geldt overigens voor de dienstverlening van de vrijwilligersbibliotheek aan ouderen. Als dit in stand moet blijven, dient te worden geïnvesteerd in onder meer een grootlettercollectie.

N.B. Uit rondvraag onder de bibliotheekvrijwilligers in Beemster is gebleken dat zij aangeven te zullen stoppen met hun vrijwillige werkzaamheden als zij niet meer worden ondersteund door een professional en/of als er te grote veranderingen in de bibliotheek worden doorgevoerd.

Dezelfde voordelen en kanttekeningen gelden ook voor andere constructies met vrijwilligers, bijvoorbeeld boekenkastfuncties bij particulieren.

⁶ Dit is vastgelegd in het fusiedocument uit 2005.

⁷ Als auteursrechtelijke beschermde werken (zoals boeken, muziek e.d.) tijdelijk ter beschikking worden gesteld, dienen de rechthebbenden zoals schrijvers, vertalers e.d. een billijke vergoeding te ontvangen. Leenrecht is het recht op deze vergoeding. Stichting Leenrecht incasseert en verdeelt deze vergoedingen. Als de organisatie (zoals een vrijwilligersbibliotheek) werken uitleent en geen wettelijke vrijstelling heeft, dan is de organisatie wettelijk verplicht hiervan opgave te doen aan Stichting Leenrecht.

Scenario 2: Bezuiniging op het bibliotheekwerk wordt gezocht in de locatie

De huisvesting in Middenbeemster wordt sinds enkele jaren gedeeld met het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). De bibliotheek heeft daarmee 40% van de beschikbare ruimte ingeleverd en dit heeft tot een daling van de huisvestingslasten en zodoende van de subsidie geleid van € 20.000,-

Bij de scenario's met betrekking tot de locatie c.q. huisvesting van de bibliotheek dient te worden gerealiseerd dat alleen het sluiten van de bibliotheekvestiging sinds de Wsob geen optie meer is. Gemeenten hebben een verplichting om inwoners toegang tot het bibliotheekwerk te bieden; op welke manier dat wordt vormgegeven, staat gemeenten vrij. Overleg met de andere gemeenten betrokken bij Bibliotheek Waterland stelt de Wsob verplicht.

Scenario 2a: Bibliotheekvestiging in Beemster sluiten en leden onderbrengen in Purmerend

Met de fusie tot de basisbibliotheek Waterland is het in 2006 mogelijk gemaakt dat inwoners met één bibliotheekpas ook in andere vestigingen van de diensten gebruik kunnen maken. Deze mogelijkheden zijn met de Wsob landelijk uitgebreid. Hierdoor kunnen inwoners van Beemster gebruik maken van de bibliotheekdiensten van alle basisbibliotheken en bijbehorende digitale infrastructuur. In dit scenario wordt er van uit gegaan dat Beemster ook van deze diensten gebruik wil blijven maken en blijft meebetalen aan de backoffice van Bibliotheek Waterland.

De bibliotheek maakt onderscheid tussen de kosten van de frontoffice (de vestiging(en) in de betreffende gemeente) en de backoffice (de gezamenlijke bedrijfsvoering). Voor Beemster geldt dat de kosten van de frontoffice voor 2016 zijn begroot op € 74.997,-. Hierin zit ook de huisvesting van het gebouw in Middenbeemster verwerkt. De kosten van de backoffice zijn begroot op € 69.400,-. Om van de regionale en landelijke diensten van de basisbibliotheek gebruik te kunnen blijven maken, kan op de subsidie aan de backoffice niet worden bezuinigd. Bij de frontoffice zijn wel mogelijkheden, maar hier dient met een aantal zaken rekening te worden gehouden.

Wanneer de vestiging in Middenbeemster sluit, moet de gemeente de inwoners toegang tot de bibliotheek blijven bieden (verplichting Wsob). Hiervoor moet gemeente Beemster met gemeente Purmerend afspraken maken, zodat de Beemster inwoners de vestiging in Purmerend kunnen bezoeken. Gemeente Purmerend heeft aangegeven dat zij niet akkoord gaat met 'free riders gedrag', aangezien een deel van de Purmerendse dienstverlening dan ten goede komt aan de Beemsterlingen in plaats van aan de Purmerenders. Gemeente Beemster zal aan de gemeente Purmerend een financiële vergoeding voor de frontoffice moeten betalen.

Er van uitgaande dat de Beemster leden binnen de huidige dienstverlening in de bibliotheek kunnen worden opgevangen, zijn er, behalve frictiekosten verbonden aan de sluiting van de vestiging in Middenbeemster, geen extra kosten voor de bibliotheek. Voor de gemeente Beemster valt door de sluiting van de vestiging uiteindelijk een subsidiebedrag van € 74.997,- vrij. Binnen dit bedrag kan gemeente Beemster met gemeente Purmerend in gesprek gaan voor wat betreft de bijdrage voor de Beemster leden in de Purmerendse vestiging.

N.B. Bij dit scenario dienen de volgende zaken te worden beseft:

- Het gebouw in Middenbeemster is een gemeentelijk gebouw. De kosten voor dit gebouw (ook als de bibliotheek hier weg is) blijven op de begroting van Beemster drukken. Zolang voor het gebouw geen andere bestemming is gevonden, zal de besparing door het sluiten van de frontoffice dus geen € 74.997,- zijn. Bovendien zit het CJG in hetzelfde pand gehuisvest en zal er ook naar de huisvesting van deze gemeentelijke instelling moeten worden gekeken.
- De bibliotheekleden van Beemster moeten voortaan naar de vestiging in Purmerend. Dit kan leiden tot een teruggang in dienstverlening, onder meer ook voor de scholen die nu ook naar Purmerend moeten voor bezoeken.

Scenario 2b: Bibliotheekvestiging sluiten en bibliotheek onderbrengen op de drie basisscholen in Beemster

Diverse fracties hebben gevraagd om de mogelijkheden van een nauwere samenwerking met de scholen te onderzoeken. Hierbij is ook aangegeven dat scholen moeten betalen voor de diensten van Bibliotheek Waterland. Basisbibliotheken werken in het basisonderwijs met het principe 'Bibliotheek op School'. De Bibliotheek op School maakt onderdeel uit van een landelijke programmaliijn. Bibliotheek Waterland werkt ook met dit programma; in Brede School De Kraal (Purmerend) is dit concept bijvoorbeeld verder uitgewerkt.

De bibliotheek verzorgt de collectie voor de school en werkt samen met de school actief aan leesplezier en leesbevordering. Hier wordt een leesconsulent voor ingezet. De school levert huisvesting voor de mediatheek en betaalt een bijdrage van € 10,- per leerling. De opzet van het programma is dat het leesbevordering stimuleert en niet in de plaats komt van een bestaande vestiging. In Beemster wordt het scenario toch in deze variant uitgewerkt. Dat betekent dat volwassen leden hooguit de school als afhaalpunt kunnen gebruiken (als de school daarmee akkoord gaat in verband met privacy en bescherming van de leerlingen).

De gemeente betaalt in dit scenario de kosten voor de backoffice (€ 69.400,-) en de collectie en dienstverlening op de scholen (leesconsulenten, aansluiting op de digitale bibliotheek e.d.). Als het geen optie is dat de volwassen leden boeken op de scholen lenen, zal gemeente Beemster net als bij scenario 2a de bijdrage aan Purmerend moeten betalen. In dit geval zal de bijdrage lager zijn dan bij scenario 2a, aangezien in scenario 2b alleen de volwassen leden gebruik maken van de vestiging in Purmerend en de kinderen de schoolbibliotheek gebruiken. Ook kan ervoor worden gekozen om een servicepunt voor volwassenen in Beemster op te houden. De kosten hiervan zijn afhankelijk van de beschikbare ruimte en het gewenste niveau van dienstverlening.

Uitgangspunten voor dit scenario:

- De scholen stellen huisvesting beschikbaar voor de mediatheek
- De scholen dragen € 10,- per leerling bij
- De bibliotheek levert per school een leesconsulent voor 6 uur per week
- De bibliotheek levert per school een collectie en onderhoudt deze
- De bibliotheek zorgt voor de uitleenadministratie (eventueel m.b.v. vrijwilligers)
- De bibliotheek zorgt voor transport van en naar de school
- De vestiging in Middenbeemster wordt gesloten
- Volwassen leden kunnen gebruik maken van de andere vestigingen van Bibliotheek Waterland
- Voor Zuiderhof blijft een wisselcollectie beschikbaar

De kosten voor de scholen zien er als volgt uit (uitgaande van de leerlingentelling 1 okt 2014):

RK De Lourdesschool	122 x 10 = € 1.220,-
OBS De Bloeiende Perelaar	251 x 10 = € 2.510,-
OBS De Blauwe Morgenster	385 x 10 = € 3.850,-

Hier komen nog de kosten voor de huisvesting bij. In dit scenario dient rekening te worden gehouden met de Materiële en Financiële Gelijkstelling Onderwijs. De verordening bepaalt welke voorzieningen ter beschikking kunnen worden gesteld, waarbij scholen in gelijke mate aanspraak kunnen maken op deze voorzieningen. Dit betekent dat alle scholen met het plan moeten instemmen.

N.B. In verkennende gesprekken die de bibliotheek heeft gevoerd met de scholen, hebben de Lourdesschool en De Bloeiende Perelaar aangegeven positief te zijn over dit model. De Blauwe Morgenster is minder positief en heeft aangegeven niet te zullen meedoen aan een Bibliotheek op School. Dat betekent dat voor ruim vierhonderd basisschoolleerlingen geen bibliotheekwerk meer in de directe omgeving beschikbaar is.

Met de éénmalige investeringen voor de inrichting van de mediatheken op de scholen is in dit scenario nog geen rekening gehouden. Bovendien is het huidige bibliotheekpand een gemeentelijk gebouw en blijft gemeente ook na vertrek van de bibliotheek (financieel) voor dit gebouw verantwoordelijk.

Scenario 2c: Bibliotheekgebouw verkopen aan Bibliotheek Waterland

Het pand waarin de bibliotheek in Middenbeemster is gevestigd, is een gemeentelijk pand. Bibliotheek Waterland betaalt huur aan de gemeente en de gemeente subsidieert de huisvestingskosten aan Bibliotheek Waterland.

Dit scenario gaat er van uit dat de gemeente het pand waarin de bibliotheek is gehuisvest, verkoopt aan Bibliotheek Waterland. Bibliotheek Waterland financiert dit tegen lagere lasten dan de huidige huurlasten. Het CJG huurt voortaan rechtstreeks van de bibliotheek; deze huurinkomsten worden gebruikt om te voorzien in het noodzakelijk onderhoud aan het pand.

Voor de bibliotheek is het gezien de financiële verplichtingen belangrijk dat er voor dit scenario afspraken gemaakt kunnen worden voor de langere termijn. Dus een huurafspraak voor bijvoorbeeld vijf jaar met het CJG en afspraken over geen nieuwe bezuinigingen op de bibliotheek binnen een redelijke termijn.

Als rekenvoorbeeld: Als Bibliotheek Waterland het pand aankoopt voor € 403.160,⁸ en financiert tegen 4% rente en een lineaire aflossing in 30 jaar, zijn de huisvestingslasten circa € 27.000,-. Ten opzichte van de huidige huur is dit een besparing van circa € 5.000,-. De huur van het CJG wordt aangewend om te voorzien in het groot onderhoud en om een eventuele periode zonder huurder te overbruggen. Voor de gemeente vervallen onder andere de personele lasten; er hoeft immers geen facilitair medewerker meer tijd aan het pand te besteden. Er zal moeten worden berekend hoe groot deze besparing is.

Voor wat betreft de gemeente geldt: de huidige boekwaarde van het pand is € 200.000,-. Dit betekent dat er eenmalig sprake is van een voordeel van € 203.160,-. Daarna zal sprake zijn van een structureel nadeel van circa € 5.500,- per jaar (huurinkomsten gemeente die komen te vervallen en een hogere subsidie in verband met bijdrage aan het onderhoud van het pand).

Bij dit scenario dient een aantal zaken te worden beseft:

- De gemeente verliest eigendom van het pand waarin ook een gemeentelijke instelling is gehuisvest, namelijk het CJG. Deze constructie kan leiden tot hogere lasten voor het CJG.
- Het bibliotheekpand in Middenbeemster vormt onderdeel van een rij aan gemeentelijke panden in Middenbeemster. Als dit pand wordt verkocht, is integrale aanpak van de gemeentelijke panden en eventuele herbestemming niet meer mogelijk (zie scenario 2d)
- Langdurige afspraken noodzakelijk met de partijen

Scenario 2d: Andere opties met betrekking tot het bibliotheekgebouw en de huisvesting van de bibliotheek

Het pand van de bibliotheek in Middenbeemster vormt onderdeel van het gemeentelijk vastgoed. Het pand is centraal in Middenbeemster gelegen en bevindt zich daardoor op een aantrekkelijke locatie. Bovendien wordt het pand omringd door enkele andere (leegstaande) gemeentelijke panden, zoals de gebouwen van de voormalige TDBZ en de Beemster Compagnie, waardoor het interessant en noodzakelijk is om integraal naar de bestemming van dit gebied te kijken.

Daarnaast kan het interessant zijn om de mogelijkheden nader te onderzoeken of de bibliotheek bij OBS De Blauwe Morgenster kan worden ondergebracht, evenals aanpalende schoolfuncties, waardoor sprake kan zijn van een multifunctioneel schoolcomplex.

Het voert te ver om in dit onderzoek een complete uitwerking van dit gemeentelijk vastgoed mee te nemen. Uit het onderzoek naar de toekomstmogelijkheden (en de scenario's over andere aanbieders volgen onderstaand) blijkt dat het een lastige opgave is om tot een structurele besparing van € 25.000,- te komen zonder enorm in te leveren op de dienstverlening en/of de toegankelijkheid van het bibliotheekwerk. Het is daarom interessant om de mogelijkheden van de huisvesting nader te onderzoeken, maar dan wel door een integrale aanpak. Een mogelijk besluit

⁸ De WOZ-waarde van de bibliotheek en de WOZ-waarde van het CJG.

dat nu over het bibliotheekpand wordt genomen (zoals bijvoorbeeld in scenario 2c staat geschetst), staat deze mogelijke integrale aanpak in de weg.

Mocht uw raad de mogelijkheden van kostenbesparing op het bibliotheekwerk c.q. op de huisvesting van de bibliotheek nastreven, wordt voorgesteld opdracht te verlenen om dit in samenhang met het gebied op te pakken. Hierbij dient te worden gerealiseerd dat het onderbrengen van het bibliotheekwerk in een ander pand niet vanzelfsprekend leidt tot een vermindering van de kosten; dit is van de huur van het nieuwe pand afhankelijk.

N.B. Bij dit scenario geldt dat sprake kan zijn van een opdracht om het vastgoed verder te onderzoeken in combinatie met een voorgestelde bezuiniging op het bibliotheekwerk zoals in één van de overige scenario's staat beschreven. Hierbij dient wel te worden gerealiseerd dat wanneer wordt besloten tot het versoberen van het bibliotheekwerk, dit in de toekomst niet gauw meer kan worden opgebouwd in Beemster. Het risico is aanwezig dat er diensten worden wegbezuinigd die in een toekomstig scenario voor Beemster toch wenselijk zijn.

Scenario 3: Het bibliotheekwerk wordt belegd bij andere, commerciële aanbieders van bibliotheekwerk

Op dit moment zijn er twee commerciële aanbieders van bibliotheekwerk in Nederland actief, te weten Karmac en Questum. Beide aanbieders staan in dit scenario opgenomen. Daarnaast is het verzoek vanuit één van de fracties gekomen om de mogelijkheden van de aanbesteding van het bibliotheekwerk te onderzoeken. Ook dit is onderstaand uitgewerkt.

Aanbesteding van bibliotheekwerk

De mogelijkheid bestaat om het bibliotheekwerk aan te besteden. Hierbij kan worden gedacht aan een periode van bijvoorbeeld vijf jaar. Uitgaande van in ieder geval € 100.000,- per jaar, komt het aanbestedingsbedrag uit op circa € 500.000,-. Dit betekent dat de aanbesteding volgens de Europese regels moet plaatsvinden.

Wanneer over aanbesteding wordt gesproken, zijn er in ieder geval drie partijen die kunnen meedingen, namelijk de basisbibliotheek en de twee commerciële aanbieders. Bij de aanbesteding is het zaak om alle gewenste diensten zo nauwkeurig mogelijk te omschrijven, zodat dat de komende jaren in Beemster ook wordt geboden. Hierbij dient ook te worden voldaan aan de verplichtingen die in de Wsob staan opgenomen.

Het bedrag van de aanbesteding is afhankelijk van de diensten die in Beemster in ieder geval moeten worden aangeboden. Het voert dan nu voor dit scenario ook al te ver om een complete berekening dan wel een programma van eisen op te stellen.

Bij dit scenario dient een aantal zaken in overweging te worden genomen:

- In dit scenario wordt gewerkt met meerjarige afspraken. Dit betekent voor de gemeente Beemster meerjarige kosten aan bibliotheekwerk. Voor aanbieders heeft dit overigens een gunstig effect; stabiliteit in financiën.
- Tussentijds bijsturen en aanpassen van de eisen is een lastige zaak. De opdracht dient in één keer goed omschreven te zijn, zodat de komende jaren ook echt wordt geleverd wat de gemeente heeft gevraagd.
- Wanneer een partij aan alle eisen voldoet, zal met die partij een contract worden afgesloten. Ook als blijkt dat dit voor de gemeente uiteindelijk misschien toch niet de meest wenselijke partij is.
- Wanneer ook het gebouw in een aanbesteding wordt meegenomen, geldt dat de gemeente de komende jaren geen andere plannen met dit pand kan maken (zie scenario 2d).
- Commerciële aanbieders offeren vaak exclusief BTW. De BTW kan in dit geval niet door de gemeente worden verrekend. Ook werken commerciële aanbieders met investeringskosten en een jaarlijkse indexatie van het bedrag.

Commerciële aanbieders

Voor commerciële aanbieders geldt dat zij (vooralsnog) niet voldoen aan de voorwaarden die in de wet staan opgenomen (zij zijn niet gecertificeerd). Zij zijn dan ook niet aangesloten op het landelijke stelsel en de landelijke (digitale) database. Dit betekent dat deze aanbieders een beperkte collectie hebben en er niet kan worden teruggevallen op de landelijke collectie aan boeken. Ook kunnen commerciële aanbieders diensten als Boekstart⁹ niet in Beemster aanbieden.

Karmac is sinds enige jaren actief als commerciële aanbieder van bibliotheekwerk. Karmac heeft op dit moment vijf vestigingen in twee gemeenten, namelijk Buren en Waterland. Karmac beschikt over een bibliobus. Karmac heeft in 2014 een presentatie voor de gemeenteraad gegeven en daarbij geschetst welke diensten zij in Beemster kunnen bieden. Er wordt met name ingezet op bibliotheekwerk voor de jeugd. Afhankelijk van de wensen van de gemeente kan een aanbod worden opgezet. De hoogte van de kosten van Karmac zijn afhankelijk van het aanbod dat de gemeente van Karmac vraagt.

Questum richt zich vooral op de jeugd. Zij bieden innovatieve formules voor taal- en leesbevordering, mediawijsheid en educatie. Hierbij wordt samengewerkt met het onderwijs en voorschoolse educatie. Daarop aanvullend biedt Questum aan dat zij de gemeente ook kunnen ondersteunen bij de instandhouding van bibliotheekfuncties voor volwassenen. Dit is afhankelijk van de wensen van de gemeente. Questum heeft met diverse gemeenten gesprekken gevoerd over het bibliotheekwerk, maar heeft nog geen enkele gemeente officieel onder contract.

Beide partijen bieden het bibliotheekwerk vaak goedkoper aan dan de basisbibliotheek. Questum en Karmac werken bovendien ook samen bij het offreren van een bibliotheekaanbod. Beide aanbieders zijn een partij met winstoogmerk, waarbij geldt dat als zij het bibliotheekwerk goedkoper kunnen aanbieden dan afgesproken, zij winst maken. Als een basisbibliotheek het werk goedkoper kan uitvoeren, wordt het bespaarde geld middels de subsidievaststelling teruggevorderd.

Voor beide partijen geldt het volgende:

- Inwoners van Beemster hebben geen toegang meer tot de bibliotheek in Purmerend.
- Een collectie e.d. dient door de commerciële aanbieder volledig opnieuw te worden opgebouwd, aangezien de huidige collectie en inventaris eigendom is van Bibliotheek Waterland.
- Voor de subsidierelatie met Bibliotheek Waterland dient een redelijke termijn (Awb) in acht te worden genomen. Hierbij dient te worden gerealiseerd dat alle samenwerkingsverbanden die Bibliotheek Waterland in Beemster heeft opgebouwd en projecten die zijn ontwikkeld, komen te vervallen.
- De vrijwilligers van de bibliotheek in Beemster hebben aangegeven te zullen stoppen met hun taken als er grote veranderingen in hun werk zullen plaatsvinden. De commerciële aanbieder zal dus waarschijnlijk naar nieuwe vrijwilligers moeten zoeken.
- Het huidige bibliotheekpand blijft (totdat hiervoor een andere bestemming is gevonden) leiden tot kosten voor de gemeente.

⁹ Boekstart is een landelijk leesbevorderingsprogramma voor ouders en kinderen van 0-4 jaar. Het programma wordt gefinancierd door het Ministerie van OCW.